

ระบบคิดและการสร้างอารยธรรม (Mindset and Civilization)

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์*

ในหนังสือที่ชื่อว่า Civilization: The West and the Rest เขียนโดยนักประวัติศาสตร์ชั้นนำของโลกคือศาสตราจารย์ Niall Ferguson จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เขาได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงในทางประวัติศาสตร์ของยุโรปตะวันตกซึ่งเป็นช่วงประมาณ 400-500 ปีที่ผ่านมา ได้พัฒนาจนก่อให้เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) ซึ่งตามมาด้วยการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในด้านภูมิรัฐศาสตร์ กล่าวคือประเทศยุโรปตะวันตกได้กลายเป็นมหาอำนาจและมีการแผ่อิทธิพลครอบงำโลกผ่านการล่าอาณานิคมไปสู่ทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นอังกฤษ ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ และต่อมาก็คือสหรัฐอเมริกาซึ่งมีการขยายอิทธิพลในทุกมิติไปสู่ทั่วโลก อาจกล่าวได้ว่าในช่วง 400-500 ปีที่ผ่านมา อารยธรรมตะวันตกที่แผ่จากยุโรปไปสู่อเมริกาได้ครอบงำสังคมโลกทั้งในมิติการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม แม้กระทั่งปรากฏการณ์ที่นาย Klaus Schwab เรียกว่า “การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4” (The Fourth Industrial Revolution) อันหมายถึงการพัฒนาเชื่อมโยงดิจิทัลกับเทคโนโลยีอื่น ๆ โดยเฉพาะเทคโนโลยีชีวภาพ (Biotechnology- Biotech) ก็เป็นนวัตกรรมที่มาจากอารยธรรมตะวันตก

อารยธรรมตะวันตกที่มาครอบงำโลกในมิติต่าง ๆ ในช่วง 400-500 ปีที่ผ่านมาเกิดจากกระแสการเปลี่ยนแปลงระบบความคิดและกลายมาเป็นค่านิยมในด้านการคิด (Paradigm Shift) ที่มีจุดเริ่มต้นในศตวรรษที่ 15-16 ที่เรารู้จักกันในนามว่า “เรอเนสซองส์” (Renaissance) หรือ “การเกิดใหม่”

ในยุคดังกล่าวสังคมในยุโรปยังเป็นสังคมในยุคเกษตรอยู่ภายใต้ระบบศักดินา (Feudalism) ใน

สังคมดังกล่าวชนชั้นกลางซึ่งกำลังขยายตัวในทางจำนวนมากมาย และรวดเร็วต้องอยู่ในลักษณะถูกจำกัดในด้านเสรีภาพ ที่ดินและการค้าระหว่างประเทศอยู่ภายใต้การผูกขาดและครอบงำด้วยของศักดินา ยิ่งกว่านั้นในยุคนี้ก็ซัดรีสเปนและพระสันตะปาปาก็ได้มีการร่วมมือป้องกันสถานภาพในทางการเมืองและศาสนาคริสต์เตียนนิกายคาทอลิก คนที่คิดต่างจะถูกกำจัดหรืออาจโดนศาลศาสนาตัดสินให้มีการลงโทษถึงขั้นเผาทั้งเป็นในข้อหาเป็นพ่อมดหมอผี Galileo Galilei ยังถูกกักบริเวณจนตายด้วยข้อหาที่เขาเชื่อว่าดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาลไม่ใช่โลก ในสังคมศักดินาดังกล่าวนี่จึงทำให้กลุ่มชนชั้นกลางต้องหาทางดิ้นรนปลดแอกตัวเอง ซึ่งก็เป็นการโชคดีที่คนเหล่านี้ได้พบทางสว่างจากการศึกษาแนวคิดและความฉลาดของคนกรีกและโรมันในยุคตั้งแต่ 400-300 ปีก่อนคริสตกาล ในปี ค.ศ. 711 ผู้นำอิสลามจากแอฟริกาได้แผ่อิทธิพลยึดครองสเปนและบางส่วนของยุโรปและครองสเปนถึงปี ค.ศ. 1492 คนอิสลามในยุคนี้ให้ความสำคัญกับข้อมูลและความรู้อย่างมาก จึงได้นำเอาข้อมูลและความรู้จากกรีกและโรมันไม่ว่าจะเป็นปรัชญา ดาราศาสตร์ คำนวณ รัฐศาสตร์และจริยศาสตร์ โดยผ่านนักปราชญ์ไม่ว่าจะเป็น Thales, Pythagoras, Socrates, Plato, และ Aristotle ข้อมูลและความรู้เหล่านี้ได้ถูกนำมาเก็บไว้ในพิพิธภัณฑสถานและห้องสมุดในยุโรป ที่เห็นได้ชัดคือในเมืองโตเลโด (Toledo) ของสเปน ในยุคนี้เองที่เปิดโอกาสให้ชนชั้นกลางที่ต้องการปลดแอกตนเองจากระบบศักดินาเข้าสู่ความรู้ที่ได้มาจากระบบคิดของกรีกซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของความรู้ในโลก ดังจะเห็นได้ว่าวิทยาการที่ได้พูดถึงก่อนหน้านี้รวมถึงอะตอมก็มาจากกรีก คนที่ต้องการมีความรู้ดังกล่าวนี้จะต้องเรียนรู้ภาษาคลาสสิกนั่นคือภาษากรีก

* รองศาสตราจารย์ ดร. นักวิชาการอิสระ

และละติน และคนที่รู้ภาษาเหล่านี้ในยุคนี้ถือว่าเป็นชนชั้นนำและมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมมาก การกลับเข้าไปสู่องค์ความรู้ในอดีตของชนชั้นกลางในยุโรปในศตวรรษที่ 15-16 จึงเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า “เรอเนสซองส์” (Renaissance) หรือ “การเกิดใหม่” นั่นเอง

ระบบคิด (Mindset) ที่ได้กลายเป็นเครื่องมือของยุโรปตะวันตกในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างอารยธรรมที่จะสามารถครอบงำไปสู่ทั่วโลก อันเป็นผลพวงมาจากอิทธิพลของการเรียนรู้จากกรีกโบราณประกอบด้วย

1. แนวคิดและอุดมการณ์ว่าด้วยมนุษยนิยม (Humanism) และเสรีนิยม (Liberalism)

แนวคิดหรืออุดมการณ์ที่ว่าด้วยมนุษยนิยมนั้นหมายถึงความเชื่อที่ว่ามนุษย์มีความฉลาด มีศักยภาพในการคิดที่สามารถพัฒนาตัวเองให้เป็นศูนย์กลางของจักรวาล แนวคิดดังกล่าวนี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่ามนุษย์เป็นคนดี ฉลาดและมีอิสรภาพในการคิด มนุษย์แต่ละคนจึงมีศักยภาพในการที่จะเรียนรู้ด้วยตัวเอง เข้าถึงองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง และสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ได้ด้วยตนเอง ถ้าหากสามารถที่จะใช้อิสรภาพในด้านความคิดได้อย่างเต็มที่

ถ้านำแนวความคิดของกรีกมาอธิบายในทางมานุษยวิทยาก็คือมนุษย์นั้นเป็นสัตว์ประเสริฐ (Homo Sapiens) เมื่อ 5 ล้านปีที่แล้ว มนุษย์ยังเป็นลิงชิมแปนซีและค้อย ๆ เปลี่ยนหรือกลายพันธุ์เป็นมนุษย์ครึ่งคนครึ่งสัตว์ (Homo Erectus) ในช่วง 3.2 ล้านปีก่อน กล่าวคือ ครึ่งสัตว์ก็ยังคงสมองเล็ก ยังไม่ฉลาด แต่ครึ่งคนเริ่มจะยึดตัวตรงเดินได้ จนกระทั่ง 2 แสนปีที่ผ่านมานั้น มนุษย์เกิดการกลายพันธุ์อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมกลายเป็นมนุษย์หรือสัตว์ประเสริฐ (Homo Sapiens) จนถึงทุกวันนี้ มนุษย์หรือสัตว์ประเสริฐยังมีสารพันธุกรรม (DNA) เหมือนกับลิงชิมแปนซีกว่า 98% แต่ที่แตกต่างจากลิงชิมแปนซีก็คือ สมองใหญ่ขึ้น ฉลาดขึ้น และขากรรไกรกว้างขึ้น ทำให้สามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างลึกซึ้งและทั่วถึง

ด้วยภาษาพูด ความฉลาดของมนุษย์ และความสามารถในการสื่อสารระหว่างกันด้วยภาษาจึงนำไปสู่การพัฒนาของอารยธรรม (Civilization) นั้นเอง

แนวคิดและอุดมการณ์ด้านมนุษยนิยมที่ยุโรปตะวันตกส่วนหนึ่งได้เรียนรู้จากกรีกในยุคเรอเนสซองส์ ในศตวรรษที่ 15-16 จึงนำไปสู่แรงบันดาลใจในการพัฒนาขีดความสามารถในการคิดบนความเชื่อที่ว่ามนุษย์เรียนเองได้เพียงแต่ต้องเน้นการจะเรียนรู้ได้นั้นจะต้องเข้าใจว่าคนแต่ละคนมีขีดความสามารถโดยเฉพาะ หรือพูดง่าย ๆ ว่า มนุษย์ทุกคนเป็นอัจฉริยะ แต่ไม่ใช่จะรู้ทุกเรื่อง แต่ละคนมีขีดความสามารถที่แตกต่างกันไป การศึกษาที่ดีจึงควรจะเน้นการค้นหาอัจฉริยภาพของแต่ละคน และส่งเสริมให้เรียนรู้พัฒนาศักยภาพของตัวเองไปสู่จุดสุดยอดได้ อันจะนำไปสู่กระบวนการในการเข้าสู่องค์ความรู้ประเภทต่าง ๆ อย่างไม่จำกัด การจะพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในลักษณะดังกล่าวนี้ สังคมต้องเปิดกว้างให้มีเสรีภาพในการคิด นั่นคือการเน้นหลักการว่าด้วย “เสรีนิยม” (Liberalism) ในยุคเรอเนสซองส์นั่นเอง จึงเกิดกระบวนการของการพัฒนาระบบคิดและค่านิยม ผสมผสานระหว่างมนุษยนิยมที่เชื่อว่า มนุษย์แต่ละคนนั้นมีความสามารถและมีอัจฉริยภาพในตัวเองและสามารถเรียนรู้ทุกอย่างได้ด้วยตัวเอง คู่ขนานไปกับการเน้นสิทธิเสรีภาพของความคิดในมิติต่าง ๆ

1.1 เสรีนิยมในทางศาสนา (Religious Liberalism)

นาย Martin Luther ซึ่งเป็นพระในนิกายคาทอลิกได้เห็นความไม่ชอบมาพากลของสันตะปาปาในยุคนั้นจนถึงขั้นใช้ศาลศาสนา (Inquisition) ไล่ล่าเล่นงานผู้ที่มีความคิดแตกต่างหรือนอกกรีต โดยกล่าวหาว่าเป็นพอมตหมอผี นาย Martin Luther ซึ่งเรียนรู้ภาษาคลาสสิกและสามารถเข้าไปอ่านไบเบิลซึ่งเป็นเอกสารในยุครีกและโรมันโบราณที่อิสลามนำมาเก็บไว้ และกลายมาเป็นองค์ความรู้ใหม่สำหรับชนชั้นกลางในยุคเรอเนสซองส์ที่รู้ภาษากรีกและละตินหรือภาษา

คลาสสิก นาย Martin Luther มีความคิดว่า สันตะปาปาได้มีการตีความไบเบิลผิด¹ และนำไปสู่ ประเด็นของปัญหาของสมัยนั้น เขามีความเห็นว่าเขาสามารถที่จะตีความไบเบิลเพื่อพบกับพระเจ้าได้โดยไม่ต้องผ่านการตีความของสันตะปาปา แนวคิดของ Martin Luther จึงนำไปสู่การแตกแยกศาสนาจักรคริสเตียนออกมาเป็นนิกายคาทอลิกกับนิกายโปรเตสแตนต์ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงยุโรปตะวันตกในยุคศักราชและยังมีผลจนถึงทุกวันนี้

1.2 เสรีนิยมทางเศรษฐกิจ (Economic Liberalism)

ในยุคศักราชนั้น เราจะเห็นได้ว่าปัจจัยสำคัญทางเศรษฐกิจซึ่งก็คือที่ดินต่างก็อยู่ในการครอบครองของศักดินา การค้าระหว่างประเทศก็อยู่ในมือของศักดินา ชนชั้นกลางที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วในยุคนี้จึงอยู่ในฐานะลำบาก ในยุคนี้เองจึงมีผู้นำในเชิงระบบคิดที่เชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถ (Humanism) ดังนั้น มนุษย์ควรมีเสรีภาพ (Liberalism) ในการที่จะดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้วยตัวเอง และจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นโดยมีมือที่มองไม่เห็น (Invisible Hands) ผู้นำในด้านความคิดดังกล่าวคือ Adam Smith และนำไปสู่การขยายตัวของระบบทุนนิยม และผู้นำทางความคิดอีกท่านหนึ่งก็คือ David Ricardo ที่เน้นเรื่องการให้เสรีภาพในการค้าระหว่างประเทศในมือของปัจเจกบุคคลแทนที่จะอยู่ในมือของศักดินา อันนำไปสู่การเน้นการค้าเสรีและกลายเป็นทิศทางที่พัฒนามาจนถึงทุกวันนี้

1.3 เสรีนิยมทางการเมือง (political liberalism)

“มนุษย์ทุกคนเกิดมาเป็นอิสระ แต่ทุกแห่งหนถูกจำจอง”² กล่าวคือ มนุษย์ทุกคนนั้นเกิดมาพร้อมกับความอิสระ แต่เมื่อเข้าสู่สังคมการเมืองก็

กลายเป็นทาสที่ถูกจำจอง ดังนั้น สังคมการเมืองควรจะคืนความเป็นอิสระให้กับมนุษย์หรือปัจเจกบุคคล โดยเน้นเรื่องสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ไม่ว่าจะเป็นในมิติการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ผู้นำในด้านความคิดดังกล่าวก็คือ Jean Jacques Rousseau และ John Locke และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลงจากระบบศักดินามาเป็นระบบเสรีนิยมประชาธิปไตย (Liberal Democracy) จากผลการปฏิวัติฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789

ดังจะเห็นได้ว่าอิทธิพลของระบบคิดของกรีกที่ส่งผ่านมาสู่ชนชั้นกลางของยุโรปตะวันตกในยุคเรอเนสซองส์ ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิดและค่านิยมของคนชนชั้นกลางบางส่วนของสังคมในสมัยนั้น และนอกจากจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมแล้วยังมีอิทธิพลแผ่ความคิดไปสู่ทั่วโลก กล่าวคือ อุดมการณ์ด้านมนุษยนิยม (Humanism) และเสรีนิยม (Liberalism) ได้สร้างแนวคิดและอารยธรรมใหม่ที่เริ่มต้นในยุโรปและแผ่ไปทั่วโลกจนถึงปัจจุบัน

แนวคิดมนุษยนิยมสามารถอธิบายระบบการศึกษาตะวันตกที่เน้นเรื่องการค้นศักยภาพของมนุษย์และการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ค่านิยมดังกล่าวทำให้คนที่รู้ศักยภาพและอัจฉริยภาพของตัวเองสามารถที่จะสร้างความลุ่มลึกของความรู้ และคนเหล่านี้จะกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญในแต่ละเรื่อง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ Mark Zuckerberg, Bill Gates, และ Steve Jobs เป็นตัวอย่างเรียนรู้ด้วยตัวเอง แม้เรียนไม่จบปริญญาตรี แต่สามารถสร้างองค์ความรู้ที่ทั่วโลกเรียนรู้ นอกจากนั้นคนเหล่านี้ยังมีความสุขกับงานและสามารถแผ่ความสุขให้กับคนอื่น ด้วยเหตุนี้เงินจึงไม่ใช่ประเด็นสำคัญจะเห็นได้จากการที่คนเหล่านี้ช่วยเหลือสังคมด้วยเงินมหาศาล มีการพัฒนาระบบซีเอสอาร์ (Corporate

¹ แนวคิดในการตีความทางศาสนา (interpretation) ดังกล่าวนำไปสู่จุดกำเนิดของปรัชญาว่าด้วยศาสตร์แห่งการตีความ (Hermeneutics) ซึ่งแยกออกมาเป็น 1) การตีความในทางศาสนา (Religious Hermeneutics) และ 2) การตีความในทางโลก (Secular Hermeneutics) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญในด้านการศึกษา

ในทางโลกคือศาสตราจารย์ Paul Ricoeur ซึ่งเป็นอาจารย์ของ Emmanuel Macron ประธานาธิบดีฝรั่งเศสคนปัจจุบัน

² เป็นประโยคที่ได้มาจากหนังสือ Du Contrat Social: ou Principes du droit politique เขียนโดย Jean-Jacques Rousseau

Social Responsibility: CSR) อย่างจริงจัง ไม่เหมือนกับระบบซีเอสอาร์ของบ้านเราที่เป็นการตลาด (Marketing) มากกว่า สังคมนี้จะไม่เน้นคุณค่าด้านจรรยาบรรณ แต่จะเน้นคุณค่าด้านเก่งและดี สังคมนี้จะไม่เน้นการเลียนแบบดังเช่นสังคมไทยในปัจจุบัน พอคิดอะไรไม่ออกก็แห่ไปทำร้านกาแฟกันหมด โดยไม่รู้ว่าตนเองมีอัจฉริยะ ไม่คิดค้นหาอัจฉริยะของตัวเอง จึงจมปลักอยู่กับสังคมและต้องดิ้นรนเพื่อให้อยู่รอด โดยไม่มีโอกาสที่จะใช้ศักยภาพและพัฒนาศักยภาพไปสู่ความเป็นสมบูรณ์ของตัวเอง

การศึกษาที่ดีจึงควรเน้นเรื่องการค้นพบอัจฉริยะของนักเรียนและนักศึกษา ให้เขาเห็นศักยภาพของตนเอง โดยการอ่านหนังสือดี ๆ เยอะ ๆ ซึ่งจะช่วยให้ค้นพบศักยภาพของตนเองและกลุ่มหลงอยู่ในความรู้ และจะเป็นมนุษย์ประเภทที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) องค์กรและประเทศจะประสบความสำเร็จได้มากแค่ไหนจึงขึ้นอยู่กับการพัฒนากระบวนการคิดเกี่ยวกับมนุษยนิยมนั่นเอง

2. อภิปรัชญา (Metaphysics) กับความคิดในเชิงระบบ

กรีกเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาองค์ความรู้ (Knowledge) บุคคลแรกซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างองค์ความรู้คือ Thales ในท่ามกลางสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติที่มองด้วยตาจะมองเห็นถึงความแตกต่าง มนุษย์แต่ละคนก็มีความแตกต่างกัน สัตว์ทุกชนิดก็มีความแตกต่างกัน เมฆก็มีความแตกต่างกัน ในท่ามกลางความแตกต่างนี้ นาย Thales สามารถวิเคราะห์เห็นความเป็นหนึ่งเดียวของสรรพสิ่งเหล่านั้นนั่นคือน้ำ ในตัวคนมีน้ำ ในตัวสัตว์มีน้ำ และในเมฆก็มีน้ำ น้ำจึงเป็นองค์ประกอบที่ถาวรซึ่งเชื่อมโยงสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกัน ความคิดในการเชื่อมโยงสรรพสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกันนี้ก็ได้รับการพัฒนาโดยคนรุ่นต่อ ๆ มาในการวิเคราะห์หาความเชื่อมโยง ไม่ว่าจะเป็ Pythagorus ซึ่งเห็นความเชื่อมโยงของสรรพสิ่งบนฐานของตัวเลข (Number) กล่าวคือทุกอย่างนับได้

นักปราชญ์กลุ่ม Sophists มองถึงความเชื่อมโยงของทุกสิ่งบนพื้นฐานที่เรียกว่ามุมมอง (Perspective) Plato มองทุกอย่างเชื่อมโยงในกรอบของรูปแบบ (Form) กล่าวคือ ทุกคนต่างกัน แต่มีรูปแบบของความเป็นมนุษย์เหมือนกัน มีหู มีตา มีจมูก มีปาก และอื่น ๆ สัตว์ทุกตัวแตกต่างกัน แต่มีรูปแบบของความเป็นสัตว์เหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็ เป็นช้าง ม้า วัว ควาย ในขณะที่แต่ละตัวมีรายละเอียดแตกต่างกัน แนวคิดในการมองในลักษณะเชื่อมโยงถือเป็นจุดเริ่มต้นของปรัชญาที่เรียกว่า “อภิปรัชญา” (Metaphysics) และถือเป็นจุดเริ่มต้นแห่งองค์ความรู้ในโลก อภิปรัชญาของกรีกต้องการหาจุดร่วมหรือจุดที่เป็นถาวร (Being) ภายใต้สรรพสิ่งที่มีความเปลี่ยนแปลงผันแปรไปตามบริบทของสถานที่และเงื่อนไขเวลา อภิปรัชญาจึงมีเป้าหมายในการหา “ความจริงแท้” (Absolute Reality) ซึ่งเป็นสถานภาพถาวร (Being) ท่ามกลางความแตกต่างของสรรพสิ่งต่าง ๆ แนวคิดในเชิงอภิปรัชญาได้กลายมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาระบบคิดในเชิงเชื่อมโยงและสร้างระบบคิดในการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Induction) กล่าวคือพยายามที่จะหาประเด็นหรือกฎเกณฑ์ร่วมกัน ท่ามกลางสรรพสิ่งที่แตกต่างกัน แนวคิดดังกล่าวจึงนำไปสู่การพัฒนาความคิดในเชิงสร้างสรรค์ (Creative Thinking) และการสร้างทฤษฎีเพื่ออธิบายสรรพสิ่งต่าง ๆ ในโลก

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดนั้นมีหลายประการ เช่น มีคน 2 กลุ่ม นั่งอยู่ใต้ต้นไม้เปิด ต่างก็เห็นสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็ ใบไม้ กิ่งไม้ ผลแอปเปิ้ลตกลงมาจากที่สูงลงบนพื้น คนกลุ่มแรกจะสนใจให้ความสำคัญกับสิ่งที่เห็นด้วยตาคืออะไรตก (What) โลกทัศน์ก็จะเห็นแต่ความแตกต่างของใบไม้ กิ่งไม้ และผลแอปเปิ้ลที่ตกลงมาแต่คนอีกกลุ่มหนึ่งจะมีระบบคิดอีกแบบหนึ่ง กล่าวคือ ภายใต้ความแตกต่างของสรรพสิ่งที่พวกเขาเห็นพวกเขาจะพยายามวิเคราะห์เชื่อมโยงหาองค์ประกอบที่เหมือนกันภายใต้ความแตกต่างดังกล่าว ระบบวิเคราะห์ก็จะนำไปสู่การพบปัจจัยแห่งความเชื่อมโยงนั่นก็คือ “การตก” ก็คือทุกอย่างมีการตก

ลงมา ระบบคิดก็จะนำไปสู่การตั้งคำถามว่าทำไมมันตก “Why” และนั่นนำไปสู่การหาความจริงซึ่งพวกนี้เชื่อว่ามนุษย์เรียนรู้เองได้ ผลที่ตามมาคือการค้นพบทฤษฎีว่าด้วยโลกมีแรงดึงดูด นั่นคือนวัตกรรมทางความรู้ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นและผู้ที่มีความคิดดังกล่าวคือ Isaac Newton กระบวนการคิดดังกล่าวในที่สุดเชื่อมโยงไปสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรม

ตัวอย่างที่สองก็คือการพิจารณาเชื่อมโยงคนทั้งโลกที่มีความแตกต่างกันโดยมีกรอบหรือปัจจัยการเชื่อมโยง ก็คือเรื่องของความต้องการ (Need) บุคคลดังกล่าวสามารถที่จะเชื่อมโยงความแตกต่างของคนบนพื้นฐานที่เหมือนกันคือความต้องการ 5 ประการ ประกอบด้วย

1. ความต้องการพื้นฐาน (Basic Needs)
2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs)
3. ความต้องการให้สังคมยอมรับ (Social Need)
4. ความต้องการยอมรับตัวเอง (Self-esteem Needs)
5. ความต้องการที่จะมีอิสระในการแสดงออก (Self-actualization Needs)

บุคคลผู้พบองค์ประกอบแห่งความเชื่อมโยงดังกล่าว อันนำไปสู่การสร้างทฤษฎีและนำไปสู่การสร้าง ทฤษฎีใหม่ ๆ ในทางสังคมศาสตร์ก็คือนาย Abraham Maslow

ดังจะเห็นได้ว่าความคิดในการเชื่อมโยงที่รับอิทธิพลมาจากกรีกนั้น ทำให้สังคมตะวันตกสร้างคิดค้นทฤษฎีใหม่ได้ตลอดเวลาเพื่อมาวิเคราะห์และทำนายพฤติกรรมทางสังคม อันเป็นผลมาจากการสร้างค่านิยมและระบบคิดเกี่ยวกับการเชื่อมโยงที่มีอิทธิพลมาจากกรีกและโรมันนั่นเอง

3. กระบวนการวิภาษวิธี (Dialectic) ของ Socrates

Socrates ได้สร้างกระบวนการพัฒนาความรู้ที่เรียกว่าระบบวิภาษวิธี อันหมายถึงกระบวนการของการปะทะกันของแนวคิดที่

แตกต่างกันนำไปสู่ การสร้างองค์ความรู้ใหม่ กระบวนการวิภาษวิธีจะประกอบด้วย ข้อเสนอ (Thesis) ข้อโต้แย้ง (Anti-thesis) และบทสรุป (Synthesis) กระบวนการดังกล่าวหมายถึงปฏิสัมพันธ์ของแนวความคิดที่แตกต่างกัน อันนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่อยู่ตลอดเวลา จะเห็นได้ว่าระบบการศึกษาของตะวันตกจะมีลักษณะสำคัญของระบบคิดดังกล่าว คือจะเปิดกว้างให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนักศึกษา และนักศึกษาก็เชื่อมั่นในการหาความรู้ของตนเอง กระบวนการดังกล่าวทำให้นักศึกษาสามารถหลุดพ้นจากกับดักทางความคิด (Box Thinking) คือเชื่อสิ่งที่อาจารย์สอนอย่างไม่ลืมหูลืมตา และเป็นการปิดกั้นการพบความรู้ใหม่ ๆ ที่มาจากการปฏิสัมพันธ์และโต้แย้งในการเรียนการสอน กระบวนการดังกล่าวนี้จะทำให้นักศึกษาสามารถพัฒนาก้าวล้ำอาจารย์ และเนื่องจากกระบวนการเปิดกว้างจึงเป็นต้นกำเนิดของความรู้ใหม่ ๆ จะเห็นว่าจากระบบศักตินาซึ่งมีพื้นฐานจากการปฏิวัติเกษตรกรรม พัฒนาการของตะวันตกได้นำไปสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรม และนำไปสู่การปฏิวัติดิจิทัล และตอนนี้คือการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (The Fourth Industrial Revolution)

อาจจะสรุปได้ว่าเครื่องมือในการสร้างระบบคิดที่มีจุดเริ่มต้นจากชนชั้นกลางในยุโรปตะวันตกที่ได้มาจากกรีกและโรมันในอดีต คือปัจจัยที่สำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาความก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความก้าวหน้าในด้านความรู้ในมิติต่าง ๆ และเป็นจุดกำเนิดของศาสตร์ต่าง ๆ ในโลก เครื่องมือในการสร้างแนวคิดดังกล่าวประกอบด้วย 1) แนวคิดและอุดมการณ์มนุษยนิยม (Humanism) 2) แนวคิดในด้านการเชื่อมโยงอันได้มาจากอภิปรัชญา (Metaphysics) และ 3) กระบวนการวิภาษวิธี (Dialectic) ของ Socrates เครื่องมือหรือกระบวนการคิดดังกล่าวสามารถนำมาปรับใช้ในระบบการศึกษาและระบบการจัดการในองค์กรต่าง ๆ ได้ อดี องค์ประกอบของความคิดดังกล่าวนั้นก็คือเครื่องมือที่ทำให้คนในองค์กรมีความคิดเชิงกลยุทธ์

(Strategic Thinking) และนำไปสู่ความเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership) นั่นเอง

ปัจจัยฉิบหา

ปรากฏการณ์ในทางการเมืองที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา จนถึงขั้นมีกลุ่มคนบุกเข้าไปในรัฐสภา กลุ่มคนเหล่านี้คือผู้ที่สนับสนุน Donald Trump ซึ่งเชื่อว่ามีภารกิจเลือกตั้ง กระบวนการดังกล่าว นั้นได้รับการยอมรับว่าเป็นเรื่องจริงโดยกลุ่มที่สนับสนุน Trump คนเหล่านี้ได้รับแรงกระตุ้นโดยผ่านการใช้โซเชียลมีเดียของ Trump อย่างต่อเนื่อง และในวงกว้าง จนกระทั่งเกิดฝังใจคิดว่ามันเป็นความจริงทั้ง ๆ ที่องค์การต่าง ๆ ที่ดูแลรวมทั้งศาลในทุกระดับต่างยืนยันว่าไม่มีการเลือกตั้งที่รุนแรงและแพร่หลายอย่างที่ Trump กล่าวหา อาจจะมีข้อผิดพลาดบ้างเหมือนกับการเลือกตั้งทั่วไปในทุกประเทศ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาภายใต้ประธานาธิบดี Trump จะนำไปสู่สิ่งที่นักวิชาการด้านการเมืองการปกครอง เรียกว่า “การกระทำรัฐประหารทางรัฐธรรมนูญ” (Constitutional Coup D'etat) โดย Trump และผู้สนับสนุนของเขา เนื่องจากไม่เคารพต่อกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและพยายามที่จะรักษาตำแหน่งบนกรอบที่ละเมิดต่อกฎรัฐธรรมนูญ

ความจริงปรากฏการณ์ทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาภายใต้ Trump นั้นเป็นอาการของการเปลี่ยนแปลงของการเมืองของโลกในยุคดิจิทัล เป็นปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “Political Disruption” เป็นปรากฏการณ์ที่ถูกเรียกว่าเป็นนวัตกรรมทางการเมืองที่เกิดจากการผสมผสานของ 2 ขบวนการ (Movement) ขบวนการแรกเรียกว่า “ประชานิยมแบบทรัมป์” (Trumpist Populism) ซึ่งเป็นขบวนการกลุ่มชาวจัดที่นอกจาก Trump แล้วก็จะมีพรรคชาวจัดต่าง ๆ ในยุโรปตะวันตก ไม่ว่าจะเป็น UK Independence Party ของอังกฤษ Rassemblement National ของฝรั่งเศส VOX

ของสเปน รวมทั้งพรรครัฐบาลในฮังการีและโปแลนด์ นอกจากนี้ปรากฏการณ์นี้ยังครอบคลุมถึง Vladimir Putin ในรัสเซีย Recep Tayyip Erdogan ในตุรกี Jair Bolsonaro ในบราซิล และ Rodrigo Duterte ของฟิลิปปินส์ กลุ่มเหล่านี้มีลักษณะเหมือนกัน 3 ประการ ได้แก่ 1) อาศัยความชอบธรรมจากการเลือกตั้งและกลายพันธุ์มาเป็นเผด็จการ ด้วยการไม่ยอมรับระบบตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ (Check and Balance) ละเมิดรัฐธรรมนูญหรือแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อรักษาอำนาจไม่ให้เสรีภาพกับสื่อมวลชน คุณคามฝ่ายตุลาการ 2) พวกนี้จะมีลักษณะเน้นชาตินิยมโลกาภิวัตน์ และการรวมกลุ่ม และ 3) ต่อต้านและละเมิดสิทธิเสรีภาพ ต่อต้านสิทธิในการทำแท้ง ไม่ยอมรับสิทธิของการมีคูครองเพศเดียวกัน และต่อต้านการลี้ภัย

ขบวนการที่สองก็คือ “Indignez-vous” ตรงกับคำว่า “Outrage”³ กลุ่มเหล่านี้เป็นกลุ่มที่ต่อต้านนักการเมืองสายกลางและกระแสหลักซึ่งปกครองประเทศมาเป็นเวลาหลายทศวรรษ คนกลุ่มเหล่านี้เรียกร้องความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยใช้โซเชียลมีเดียสื่อสาร โดยไม่มีหัวหน้าหรือกลุ่มจัดตั้ง เป็นการเรียกร้องโดยมีการรวมตัวในสถานที่ต่าง ๆ ในช่วงเวลาตอนเย็นและอาจสลายตัวไปในตอนเช้า กลุ่มเหล่านี้บางส่วนก็จะเป็นกลุ่มเดียวกับพวกชาวจัดตั้งที่ได้พูดถึง บางส่วนเป็นกลุ่มที่มีอุดมการณ์ทางด้านซ้าย เน้นสังคมนิยม เน้นทางด้านรัฐสวัสดิการ กลุ่มเหล่านี้ส่วนหนึ่งสนับสนุน Bernie Sanders และ Elizabeth Warren ขบวนการของกลุ่มเหล่านี้จะปรากฏออกมาในลักษณะของขบวนการ Occupy Wall Street ในสหรัฐอเมริกา ขบวนการ Indignados ในสเปน และขบวนการ Arab Spring ในโลกอาหรับ กระบวนการนี้ส่งผลให้เกิดการประท้วงและการเรียกร้องในฮ่องกงนั่นเอง โดยทั้งขบวนการ Trumpist Populism และขบวนการ Indignez-vous อาจเป็นกลุ่มคนละกลุ่มที่มีอุดมการณ์ต่าง ๆ แต่จะมีบางกลุ่มที่มีลักษณะ

³ คำว่า “Indignez-vous” เป็นชื่อหนังสือเขียนโดย Stéphane Hessel ตีพิมพ์ในปี 2010 แปลเป็นภาษาอังกฤษในหนังสือชื่อ Time for Outrage: Indignez-vous! ตีพิมพ์ในปี 2011

คละกัน (Overlap) หรือในบางกรณีกลุ่มชาวจัดที่ใช้กำลังอาจมีการผสมผสานหรือใช้วิธีการประท้วงแบบกลุ่ม Indignez-vous ก็ได้

สหรัฐอเมริกาและยุโรปตะวันตกในขณะนี้กำลังสร้างระบบคิดและกำลังพัฒนาอารยธรรมตัวใหม่ที่เกิดจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยออกมาในลักษณะที่เราเรียกว่า “ประชาธิปไตยไม่เสรี” (Illiberal Democracy) กล่าวคือ อ่างความชอบธรรมจากการเลือกตั้ง แต่ถือโอกาสได้รับฐานเสียงจากกลุ่มคนที่สนับสนุนและใช้อำนาจเป็นเผด็จการ หรือ

เรียกอีกอย่างว่า “เผด็จการเสียงข้างมาก” แนวคิดดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในยุโรปและในอเมริกา โดยถือเป็นการพัฒนาค่านิยมที่กำลังแผ่ไปสู่ประเทศต่าง ๆ ในโลก ยุโรปและอเมริกากำลังแพร่อารยธรรมอันใหม่คือประชาธิปไตยไม่เสรี (Illiberal Democracy) และกำลังบ่อนทำลายอารยธรรมเก่าคือ “เสรีนิยมประชาธิปไตย” (Liberal Democracy) และยังคงขยายตัวไปสู่การทำลายระเบียบเสรีนิยม (Liberal Order) ที่มีจุดเริ่มต้นพัฒนาในยุคเรอเนสซองส์นั่นเอง